

“Sparka rundt som en ball”

av Torunn Fladstad, seniorrådgiver, RVTS Sør.

“Jeg kommer fra Afghanistan, et land i krig. Jeg har vært på en lang reise, løpt, barbeint, over fjell. Det var kaldt, jeg frøs, sulta, kom til Norge, og så opplever jeg krig en gang til! Jeg trenger hjelp, og ikke fortsette å sloss her i Norge. Det funker ikke på denne måten! Hvorfor har de rota til livet mitt? De har gjort meg så mye vondt og laget livet mitt til en ball som de har sparka i ulike retninger de vil. Det er ikke bra for meg! Jeg er et menneske, og jeg trenger å leve!”

Hassan beskriver opplevelser av å bli «sparket rundt» i et spill der andre har regien: «... kommune har laget mitt liv til en ball, og så skyter de meg de veier de vil. De har laget en ball av mitt liv...» Ballen skytes i alle retninger, frem og tilbake, langt utover sidelinjen, og ballen, eller han selv, har null kontroll og styring. Hassan opplever at han har mistet alle handlingsmuligheter i eget liv. Han prøver, men finner ingen farbar vei: «Hva skal jeg gjøre? Hva skal jeg gjøre?», spør han fortvila.

Jeg treffer Hassan første gang i forbindelse med oppstart av et forskningsprosjekt: “Bosetting av unge flyktninger fra Afghanistan. Forventninger og innsats.”¹ Han er en av flere unge afghanske gutter som blir spurt om deltakelse i prosjektet, og han takker umiddelbart ja. Før vi skiller lag denne første gangen, har han en viktig beskjed: «Dere må *aldri* ta fra enslige mindreårige muligheten til å gå på skole, for hvis man får gå på skole, da går man fremover.» For Hassan, og andre enslige mindreårige flyktninger jeg har møtt, er skole og muligheter for utdanning helt sentralt i deres håp og drømmer for framtida: “I Afghanistan var det ingen framtid, ingen mulige veier å gå,” sier Hassan. Håpet om et bedre liv; håpet om en framtid, er sterkt.

Hassan kom til Norge som asylsøker og ventet rundt et og et halvt år i statlige mottak, før han fikk oppholdstillatelse. Det verste var å vente og ikke få svar, ikke vite hva som kom til å skje, forteller han. Han fikk svar, ble bosatt i en kommune, og vi har vårt første møte en måned etter bosetting. Hassan forteller at han er fornøyd med både bolig, ansatte og kommunen. Han ønsker å «gå fremover». Han har ingen kontakt med familien i Afghanistan; de er forsvunnet fra tidligere adresse, og Hassan vet ikke hvor de er eller hva som har skjedd med dem. «Jeg tenker ikke på det, eller jeg prøver å la være. Hvis jeg tenker på det blir det et tilbaketrykk i livet mitt, og jeg klarer ikke å gå fremover.» Og for Hassan er det viktig å kjenne at han «går fremover».

Det går et halvt år før jeg treffer Hassan igjen. Mye har endret seg; «det går ikke fremover», ifølge Hassan. Han måtte flytte fra boligen og over i et annet tiltak i kommunen, med nye ansatte. Flere flyttinger fulgte. Hassan forteller at han ble frustrert og sint fordi han opplevde at de ansatte ikke ville hjelpe han. Han kutta seg i armen, fikk problemer med å sove, det var vanskelig å stå opp om morgenen og konsentrere seg på skolen. «Jeg trodde jeg skulle ha det bra i ... (kommunen)», men etter et halvt år opplever Hassan at mye er blitt vanskelig – skole, flyttinger... «Kanskje jeg har fått vondt i hjertet. De har ikke spurt hvorfor jeg skada meg, hvorfor jeg ikke trives i boligen,” sier han.

---

¹ I forskningsprosjektet «Bosetting av unge flyktninger fra Afghanistan. Forventninger og innsats» er hovedfokus nåtid og framtid; hvordan de unge flyktingene opplever bosetting i en kommune og deres forventninger og drømmer for framtida. Prosjektet er et samarbeid mellom HiT/Rbup v/Ketil Eide (prosjektleder) og Bergit Haugland, ISF v/Hilde Lidén og RVTS Sør v/Torunn Fladstad.

«Jeg blir sint, skader meg, sover ikke, er sliten, klarer ikke å konsentrere meg. Jeg har mange tanker i hodet. Flytte hit og flytte dit. Jeg vet ikke når jeg skal flytte. Jeg trenger å ha det rolig for å gå videre.» Han forteller om hvor fortvilet og sint han blir når han opplever at avtaler ikke holdes. Og han trenger at noen forteller han hva han *kan*, og ikke hva han *ikke kan*. Jeg spør hvem og hva han tenker kan hjelpe han nå? «Jeg må gå på skole og få en utdanning. Jeg må tenke på framtid, få en utdanning og litt ære; noe å være stolt av!»

I beskrivelsen av sitt første halve år i kommunen, er Hassans opplevelse av hvordan ulike hjelpere møter han sentral. Han opplever at noen «ikke er interessert i hans person», at de ikke vil hjelpe, at de ikke forstår flyktninger, men "bare vil være sjef, drikke kaffe, tjene penger", og at de ikke spør hvorfor han blir sint, skader seg eller hvordan han har det. Men i kontrast til dette beskriver han også betydningen av gode hjelpere; at enkelte både «ønsker å hjelpe og hjelper; de tuller, snakker rolig og klemmer meg.»

"I Afghanistan stoler jeg ikke på at jeg skal bli noe." Men også i historier fra hjemlandet fremhever Hassan betydningen av å gå på skole: «Min mor og min far sier du må gå på skole. Det var mange gutter som gikk på skolen. Mange var redde. Vi bodde langt fra skolen. Det var to timer å gå. For noen var det tre timer. Noen syklet. Noen tok bussen. Noen løp. Det er ikke lett å gå på skole." Hvor lang vei hadde du da? «Jeg brukte to timer på å gå en vei, og to timer på å komme tilbake. Det blir fire timer å gå på en dag.» Hver dag? «Ja, hver dag.» Og da var du også redd? «Ja, kjemperedd.» Det var situasjoner hvor du aldri kunne føle deg trygg? «Aldri.» Kan du det her da? «Selvfølgelig! Jeg er trygg her. Jeg har masse muligheter." Hva er viktigst for deg for å ha et bra liv? «Det å tenke på en framtid og gå på skole; det er et bra liv!»

Det går i overkant av et halvt år før jeg treffer Hassan igjen. Han har flyttet. Han måtte flytte, forteller han, og det er femte bolig etter bosetting i kommunen for rundt et og et halvt år siden. Han sitter foran TV-skjermen når jeg kommer. Simpson flimrer på skjermen. Foran han på bordet ligger «Veien til førerkortet». Hassan forteller at han leser litt i boka og ønsker å ta førerkort, men han har søkt på 35-40 sommerjobber uten hell, så han har ikke penger til førerkort. Han sitter i leiligheten, ser på TV, spiser, sover, trener litt sammen med en venn, men kjeder seg – og tenker alt for mye...

Hassan snakker mye om helse, om sine behov og opplevelsen av ikke å bli møtt og få den hjelpen han trenger. Han er tydelig frustrert og fortvilet: «Når man kommer fra Afghanistan, et land med krig i 30 år, når man har vært på en lang reise og løpt barbeint – over fjell, og vært sulten, så trenger man *hjelp* og ikke å måtte fortsette å krige her i Norge,» poengterer Hassan. Han forteller at han har fått beskjed om at han må klare seg på egen hånd og «stå på egne bein» etter at han fyller 20 år. Selv mener han at han ikke kan det.²

Vi har en samtale med store svingninger og intensitet. I det ene øyeblikket er Hassan følelsesmessig høyt aktivert og snakker både på innpust og utpust, for i neste øyeblikk å bli mørk og tom i blikket, stirre ut i lufta, virke resignert og trist. Han snakker om norske ungdommer som har foreldre som hjelper de videre i livet. Han trenger også foreldre, voksne som hjelper og som bryr seg! Han kommer fra *krig* i Afghanistan, poengterer han i flere sammenhenger. Og nå opplever han å måtte fortsette å

---

² Han har ikke oppfattet/mottatt informasjon om rett til å søke ettervern.

krige med ansatte i kommunen og ikke å få den hjelpen han trenger: «Dere må tenke på menneskers helse. Jeg kan ikke søle mitt liv,» gjentar Hassan. Han kan ikke kaste bort livet sitt nå som han skulle bygge en fremtid; han kan ikke fortsette krigen i et land hvor det er fred.

«Jeg er et menneske som trenger å leve... Dere har laget en ball av mitt liv og skyter hvilken vei dere vil. Det går ikke sånn! Jeg er et menneske som trenger å leve litt... Selv om jeg noen ganger blir sint, så sier de (ansatte i kommunen): Du oppfører deg som en 10-åring. Jeg sier at: Dere har ikke opplevd det samme som meg. Tenk på de dagene som jeg opplevde på reisen! Tenk på de dagene som jeg opplevde i mitt land! Det var *krig*. Og så kommer jeg her og skal krige med dere? Det går ikke sånn! Og så sier de at når du blir 20 år, så kan vi ikke hjelpe deg. Og jeg spør hvorfor dere har tullet med mitt liv, og så sier dere vi kan ikke hjelpe deg. Det går ikke sånn!!! Hvordan har dere hjulpet meg? ... kommune har laget en ball av mitt liv, og så skyter de meg de veier de vil. De har laget en ball av mitt liv... Jeg har flytta alt for mange plasser. De har flytta meg her. Og så kommer de og sier at de ikke skal hjelpe med etter at jeg blir 20 år. Hvordan kan de si at jeg må stå på egne bein når jeg er 20 år?»

Hassan henvender seg til meg: «Du betaler for ditt barn, så må han ta den teoriprøven («Veien til førerkortet» ligger fortsatt på bordet) og sertifikatet, stå på egne bein og flytte ut. Men hvor er vårt (enslige mindreåriges) sertifikat? Hvor er vår familie? Hvor er min mor? Hvor er min far? Hvor er mitt hjem? ... Jeg må ha noen veier og noen valg, og så gå på de.»

«Tenk på en situasjon som en person opplever fra sitt hjemland; det er krig, han må flykte, det er en lang reise, han er på veien uten mat, han er sulten og tørst, løper, uten sko, det er kaldt... Han kommer til Norge, og så opplever han krig en gang til. Og så, på slutten, så sier de; vi kan ikke hjelpe deg. Hvorfor? Jeg gikk til NAV, slik leder for bolig sa jeg måtte, og sa: Jeg vil gjerne ha hjelp av dere. Kan dere hjelpe meg med førerkort? Jeg forklarte at jeg ønsket å ta førerkort for at det kan bli lettere å få jobb. Så sa de; dessverre. Så gikk jeg til banken. De sa dessverre; du har ikke fast inntekt, så vi kan ikke gi deg lån. Vi kan ikke hjelpe deg. Hvilken vei skal jeg gå?»

Møtet med Hassan denne sommeren gjør dypt inntrykk. I etterkant kommenterer Hassan at det var en kjedelig sommer, hvor han satt mye alene i leiligheten og trente på et treningssenter. Han så frem til skolestart igjen: «Sommerferien var ferdig. Skolen begynte. Jeg gikk på skolen.» Hassan forteller at han tok kontakt med lærerne, og han gir beskjed om at han ønsker overføring fra eneundervisning til deltakelse i vanlig klasseromsundervisning siste år før videregående. Denne prosessen ender i en fastlåst konflikt, der Hassan blir både fortvilet og veldig sint. Han har opplevd, flere ganger, hvordan framtidsdrømmer og planer knuses, og han blir usikker, redd, og synes det er vanskelig å stole på folk: «Jeg stoler aldri på mennesker, jeg blir redd... Jeg tenker at de kanskje skal ødelegge for meg.» Og når Hassan blir redd kommer dette ofte til uttrykk i form av sinne og raseri. I konflikten med skolen opplever han at denne manglende kontroll over egne affekter blir brukt mot han, når han får beskjed om at hans raseriutbrudd medfører at han likevel ikke kan få et tilbud i en klasse sammen med andre elever. Han gjentar at han var sliten. Han ba om å få være i fred. Han er klar over at han har et problem i forhold til å kontrollere sinne, men opplevde at lærerne i denne situasjonen ikke var lydhøre for hans behov. Utsagn om at pengene eller hjelpen han får, går av våre skattepenger, og spørsmål om hvorfor han i det hele tatt har kommet til Norge, opplevdes i tillegg både respektløse, rasistiske og krenkende. Hassan sier at han først prøvde å innrette seg og følge instruksene, men så tippa det over. Og raseriutbruddet fikk som konsekvens at muligheten for klasseromsundervisning ble trukket tilbake. "Hvorfor har de gjort meg så mye vondt," spør Hassan meg: "Er det fordi jeg har

vært stygg med de? Er det fordi jeg har blitt sint og truet de?" Han prøver å forstå hvorfor og trenger en forklaring – og en beklagelse.

Bosetting i kommunen beskriver han som følger: "Jeg synes tiden i ... (bosettingskommunen) har vært forferdelig. Jeg har vært mye redd og reagerer da ofte med sinne for å forsvare meg. Mange ting har minnet meg om grusomme hendelser i Afghanistan. Jeg har opplevd mye fælt der, og har vært redd så lenge jeg kan huske. Nå har jeg ingen familie, og jeg har måttet flykte fra mitt land, min kultur og mine venner for å berge livet. Jeg ønsket meg veldig stabilitet og trygghet i Norge. Dette har ikke skjedd. Jeg har jobbet hardt for å lære språket og tilpasse meg. Jeg ønsker meg en utdanning og en jobb. Det forventes at jeg skal være akkurat som en norsk ungdom og ikke oppføre meg "rart", men det går jo ikke an når jeg har opplevd så grusomme ting før flukten. De opplevelsene har gjort noe med min måte å forstå verden på og plager meg hele tiden med gjenopplevelser og vonde minner. Hvorfor har jeg blitt utsatt for så mye usikkerhet og urettferdighet i ... (bosettingskommunen)? Hvorfor så mye flytting og så lite informasjon? Dette ønsker jeg svar på slik at jeg kan forstå, og kanskje kan det hjelpe meg til å mestre fremtiden bedre."

Vergen prøver å forstå Hassan: «Den verste angsten han har i livet, er at han blir overlatt til seg selv, for han har ingen evne til å roe seg selv... Hvis han begynner å grine og ingen er der for han, da går han over i et vanvittig raseri... Han ble sint, så det er jo sånn, men jeg føler at det er en manglende godvilje i systemet som gjør det så vanskelig... Det hadde vært bra egentlig, hvis vi får vekk det å plassere ansvar på ungdom som sliter... Vi må jo få det til å bli vårt ansvar ... og det er det jo og. Tenkemåten må snus, fordi Hassan er jo en veldig omsorgsfull gutt med masse godt i seg. Det er nesten sånn, når jeg kjenner historien, at jeg lurar mer på det andre; hvor kommer det fra, alt det gode han har i seg?»

Tankene mine går til mitt første møte med Hassan og hans innstendige poengtering av skolens betydning for enslige mindreårige: «Dere må *aldri* ta fra enslige mindreårige muligheten til å gå på skole, for hvis man får gå på skole da går man fremover.» Hassan gjentar det samme i flere sammenhenger. Han bytter skole, og i en samtale et par måneder senere spør jeg han hva som er viktigst for at han kan føle at han har et godt liv. Svaret kommer ganske umiddelbart: «Å skape en framtid; å gå på skole.»

Han fullfører grunnskolen. Jeg treffer han også i denne sommerferien, og han forteller om gode karakterer, null fravær og om avslutningsfesten på skolen: "De sa så mye fint om meg!" Og vergen var der. Uten vergen hadde han ikke vært der han er i dag, sier han. Han forteller om avslutningsfesten; han stilte i dress, og han holdt tale: "Jeg har aldri hatt sånne lærere, og fått sånn hjelp som fra dere. Dere ga meg en gave, så jeg har med denne gaven hele tiden, så jeg kan ordne opp i fremtiden..." Hassan forteller at han måtte sette seg ned. Han hadde tenkt å si takk for i år, men han holdt på å gråte, så han klarte ikke å si mer. Rektor og andre lærere kom bort til han med hilsener og gode ord, og "... (vergen) er så glad at han bare gråter hele veien. Han kan ikke si noen ting. Han bare gråter og gråter... Så måtte jeg si ha det til de, og alle ville gråte for meg. De er som en familie for meg."

Hassan flytter fra bosettingskommunen, og etter tre måneder har vi en prat på telefon. Jeg spør hvordan det går? "Det går kjempebra," svarer han og forteller at han har fått jobb og bor sammen med en kamerat. Vi har tidligere avklart at det er ok med et intervju av kontaktlærer på sistnevnte skole. Jeg spør Hassan hva han opplevde som bra på denne skolen, og han forteller ivrig om hvordan

han opplevde å bli møtt: "De er veldig interessert i å hjelpe folk; hvis du trenger hjelp så bare si fra! De gir fra sitt hjerte. De får vondt hvis mennesker de jobber med ikke har det bra, eller har det vondt. Det er forståelse mellom mennesker." Hassan ber meg hilse til alle som jobber på denne skolen og si at: "Jeg er veldig fornøyd. Dere har gjort en fantastisk jobb!"

Når jeg tre dager etter denne samtalen stiller for å intervju Hassans kontaktlærer, er jeg spent på hvem og hva som har bidratt til denne merkbare endringen for Hassan. Jeg møter en engasjert lærer som beskriver Hassan som "en ung mann med godt humør, men vanvittig tung sekk (bagasje)". Hun forteller at det var viktig å møte han med varsomhet og et oppriktig ønske om å *lære han å kjenne* og forstå hvilke behov han hadde. Stikkord for skolens tilnærming til Hassan var; vise omsorg, at vi bryr oss, skape ro og helt trygge rammer, forståelse og lytte til det han ønsket å formidle. "Han har fått mulighet til å fortelle om sitt liv. Og lærerne var opptatt av å lytte til han, *før* fokus ble rettet mot fag og hva han skulle lære og forstå. Hun beskriver en skole hvor man er genuint opptatt av respekt for elevene, møte hver enkelt og at eleven skal ha det bra. "Hassan har vel møtt på folk som ikke har trodd på han; det har han ikke møtt her," kommenterer hun. I trygge rammer ble han utfordret og fikk selvtillit. De jobbet også med realitetsorientering, men fokus var på hvordan klare dette uten å frata Hassan håp og drømmer for framtida. Det kunne være en balansegang på tynn line, men hele tiden med en bevissthet om at hun som lærer ikke kan vite hva som er mulig/umulig, sier denne kontaktlæreren.

"Lufta man puster i", atmosfæren på skolen, er preget av inkludering og at elevene skal oppleve å bli sett. "De enkle tingene er ofte de viktigste. Hva trenger de? Opplevelser av en voksen de kan være trygg på gjør mye med et menneske. Holdninger og verdier er grunnleggende. Vi bruker mye tid på å skape gode relasjoner og etablere trygghet. Og når man har etablert et slikt forhold kan man få til ganske mye," forklarer kontaktlæreren. I forhold til Hassan jobbet de også mye med sosial kompetanse, triggere og mestring av sinne: "Vi ble veldig oppmerksomme på hva som var Hassans triggere... Jeg satt meg ned, holdt rundt han, spurte om det var noe han trengte; rett og slett var der for han, ga han omsorg, var et medmenneske. Jeg tror at han merka at jeg var genuint opptatt av at han skulle ha det bra... Og vi brukte humor og lo mye sammen: Jeg har aldri ledd så mye på jobb som når Hassan var her. Han har vært en fantastisk bidragsyter til det sosiale miljøet på skolen. Han er inkluderende og har godt humør. Jeg skulle gjerne hatt han her nå; som en assistent! Jeg savner han skikkelig!"

Jeg nevner avslutningsfesten, og kontaktlæreren henter frem sine minner fra denne dagen: "Jeg husker Hassan i den fantastiske fine dressen. Det er en fantastisk fin stemning rundt bordet; hyggelig prat og masse latter. Det er underholdningsbidrag fra elever, og Hassan reiser seg for å tale. Jeg fikk ikke med meg så mye av det han sa, men jeg fikk opp alle de gode opplevelsene vi hadde sammen og ble berørt... Etter talen gikk jeg opp og ga han en klem. Og da festen var slutt og han skulle gå – da kan jeg love deg at det var mange tårer; både hos lærere og Hassan. Det ble noe spesielt; noe veldig fint. Han har rørt noe ved oss. Han har gitt så vanvittig mye tilbake. Han er et menneske jeg aldri, aldri vil glemme. Jeg håper virkelig at det lykkes for han. Jeg var så stolt av den gutten der!"

Også vergen beskriver denne avslutningsfesten på skolen som "en vanvittig sterk opplevelse": "Jeg tenkte at nå skjer det noe som er helbredende for Hassan; de gode sidene hans kom frem. Lærerne mente virkelig alle de gode tingene de sa om han. Og når Hassan stod der og holdt tale, var det som om han forsto at det som har skjedd på denne skolen var noe veldig betydningsfullt i livet hans. Jeg

vet ikke hvilken metode denne skolen jobber etter, men det er i hvert fall traumebevisst – uansett hva de kaller det. Og jeg føler meg heldig som fikk være med på denne utviklingen til Hassan. Festen var en opplevelse jeg ikke kan sette ord på - og aldri kan glemme!”

Hassan er, som allerede nevnt, veldig tydelig på hva gode støttespillere, og spesielt vergen har betydd og betyr for han: ”Han sa til meg; du er min sønn. Han er som en far for meg. Jeg har sagt til han; hvis du ikke hadde vært i ... (bosettingskommunen), tror jeg at jeg hadde vært en kriminell.”

Jeg har en telefonsamtale med Hassan etter juleferien 2014. Han forteller at han var ”hjemme” hos vergen i jula, og han kommenterer også at ”jeg vet hvor nøkkelen ligger”, så Hassan vet at han kan komme hjem når han ønsker det – og trenger det. Og vergen forteller at familien feira julaften sammen med hans foreldre på en annen kant av landet. Hassan var med – slik han også har vært tidligere. Denne gangen hadde han noe spesielt i bagasjen; til bestemor. For denne bestemoren har, som flere stolte bestemødre, en minnevegg med bilder av alle sine barn og barnebarn. I bagen hadde Hassan et innrammet bilde av seg selv, og sammen med bestemor spikret han det opp på veggen sammen med de andre barnebarna hennes. Han plantet seg inn i denne nye ”flokken” sin; for her hører han hjemme.³

---

³ Både Hassan og vergen har lest dette notatet og godkjent det for publisering på nett. Og jeg er dypt takknemlig over alt de begge har delt med meg. Jeg har fulgt Hassan over en periode på 4 år. Han går nå på videregående skole, jobber i tillegg flere dager i uka og er snart klar for oppkjøring til sertifikat. I siste samtale for godkjenning av dette notatet, ser han tilbake på livet og forteller at han tenker på livet som bølger. Det har vært store bølger i livet hans, og det har vært mindre bølger. Han prøver å ta lærdom av disse bølgene på veien videre, forteller han.